

УДК 378.046

НІКОЛАЄСКУ Інна Олександрівна,

кандидат педагогічних наук, докторант кафедри педагогіки
вищої школи і освітнього менеджменту,
Черкаський національний університет імені Богдана
Хмельницького
e-mail: nikolaesky@ukr.net

УПРОВАДЖЕННЯ АКМЕОЛОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У МІЖКУРСОВИЙ ПЕРІОД ЯК ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНА УМОВА ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ВИКЛАДАЧА СИСТЕМИ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

Стаття присвячена комплексному аналізу проблеми впровадження акмеологічних технологій у міжкурсовий період та їхньому впливу на результативність професійно-педагогічної самореалізації викладача системи післядипломної педагогічної освіти. На основі аналізу власного практичного досвіду представлені результати використання акмеологічних технологій у розрізі здійснення методичної, наукової та самоосвітньої діяльності викладачів.

Запропоновано напрями застосування акметехнологій викладачами у міжкурсовий період та подано їхнє змістове наповнення.

На рівні перспектив подальшого дослідження проблеми впровадження акмеологічних технологій у міжкурсовий період для професійно-педагогічної самореалізації викладача системи післядипломної освіти виокремлено роботу з розробки та апробації авторського акмеологічного практикуму щодо проблематики дослідження.

Ключові слова: акмеологічний підхід; акмеологічні технології; професійно-педагогічна самореалізація викладача системи післядипломної педагогічної освіти; самоосвітня діяльність; самопрезентація; корпоративна культура.

Постановка проблеми. Реформування системи освіти в Україні призвело до суттєвих змін в її структурі, змісті, організації, формах і методах навчання, що викликало актуальність оновлення системи післядипломної педагогічної освіти як складової, органічної частини системи безперервної освіти педагогів. Відповідно до завдань, які постали перед інститутами післядипломної педагогічної освіти, метою курсів підвищення кваліфікації є не лише вдосконалення освітнього рівня та професійної підготовки педагогічних працівників унаслідок поглиблення, розширення та оновлення загальнонаукових і спеціальних знань та вмінь. Але беззаперечним є той факт, що в основі освітнього процесу, який здійснюється академічним складом закладів післядипломної освіти, є підготовка соціально зрілих, ініціативних, самостійних, здатних до вирішення професійних задач, педагогів.

Проте навчальний процес у системі післядипломної педагогічної освіти здійснюється викладачами не лише в період курсового навчання. Міжкурсовий період є тим освітнім

простором для професійно-педагогічної самореалізації педагогічних працівників і разом з тим осередком, у якому формується акмеологічна грамотність суб'єктів педагогічного процесу. Тому в сучасній практиці міжкурсового навчання доцільно використовувати акмеологічні технології, які запропоновано дослідниками акмеологічної галузі науки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Відзначимо, що увага науковців до проблем цілісного розвитку особистості (В. Андрущенко, С. Гессен, І. Зязюн, В. Кремень, В. Лутай та ін.), теорій вищих досягнень людини і цивілізації (О. Бодальов, А. Деркач, Н. Кузьміна, В. Максимова та ін.), формування творчої особистості (В. Арєєв, І. Бєх, Д. Богоявленська, С. Моляко, С. Сисоєва, М. Поташнік та ін.), професійної підготовки й становлення майбутнього педагога (О. Дубасенюк, А. Капська, В. Кузь, Н. Ничкало, О. Савченко, В. Сластьонін та ін), синергетичного та акмеологічного підходів (В. Бранський, В. Вакуленко, Т. Григор'єва, Г. Данилова, С. Пальчевський та ін.) дещо активізувалась.

На думку вище зазначених науковців, сутність професійної освіти відповідно до акмеологічного підходу можна розуміти як цілісний розвиток людини в умовах освітніх систем, розвиток педагогічної майстерності, професіоналізму та творчого потенціалу педагога, готовність учителя до професійно-педагогічної самореалізації.

Утім, слід зазначити, що, незважаючи на активізацію зусиль науковців, спрямованих на вивчення окремих питань використання акмеологічних технологій в освітньому процесі, у сучасній літературі практично відсутні дослідження щодо упровадження акмеологічних технологій для професійно-педагогічної самореалізації викладача системи післядипломної освіти.

Мета статті – висвітлити питання упровадження акмеологічних технологій у міжкурсовий період, які впливають на результативність професійно-педагогічної самореалізації викладача системи післядипломної освіти.

Виклад основного матеріалу. Метою самореалізації особистості, як констатує Л. Рибалко, є досягнення акме, яке відбувається в процесі розвитку та саморозвитку; найвищий ступінь самореалізації характеризується професіоналізмом, майстерністю, готовністю до виконання діяльності, тобто певними акме-формами; самореалізація особистості має бути продуктивною, оскільки саме з такої позиції людина максимально розкриває і реалізовує творчий потенціал у діяльності [1].

Проте самореалізація викладача, зокрема професійно-педагогічна, здійснюється не лише у курсовий період навчання вчителів-слухачів курсів підвищення кваліфікації. Її актуальність набуває під час міжкурсового періоду, який з точки зору акмеологічного підходу не можливий без здійснення практичної діяльності та впровадження акмеологічних технологій.

Використання акметехнологій у міжкурсовий період здійснення професійної діяльності викладача базується, передусім, на знаннях основ педагогічної акмеології як нової інтегративної галузі знань у системі підготовки педагогічних працівників щодо досягнення ними вершин у творчості, науці, професіоналізмі. Оперування відповідними знаннями з цієї галузі можливе при застосуванні в практичній діяльності закладів післядипломної освіти акмеологічного підходу, який орієнтує на досягнення вершин у цілісному розвитку особистості в умовах освітніх систем, вершин педагогічної майстерності педагога і його творчості та на досягнення «акме» викладацького колективу в цілому [2, с. 42].

Передусім зауважимо, що аналіз сучасних підходів до організації педагогічного процесу в міжкурсовий період засвідчив, що перспективним способом пошуку шляхів оптимізації освітньої діяльності є розроблення відповідної технології, яка дозволяє більш ефективно досягати прогнозованих результатів і реалізовувати потенційні можливості кожного на основі постійної активної взаємодії всіх учасників освітнього процесу.

У наукових працях Н. Бордовської, С. Гончаренка, В. Єремєєвої, М. Кларіна, В. Монахова, Г. Селевка, С. Сисоєвої та інших дослідників педагогічна (навчальна, виховна) технологія розглядається як науково обґрунтований спосіб взаємодії суб'єктів освітнього процесу для ефективного досягнення запланованих результатів. Названими вченими технологія характеризується як процес вибору і застосування визначеної системи методів, форм та засобів, необхідних для досягнення мети освітнього процесу, та наголошується на основних вимогах до педагогічної технології [3]:

– *концептуальність* як наявність наукового підґрунтя, філософського, психологічного та соціально-педагогічного обґрунтування способів досягнення мети;

- *системність*, що передбачає визначення логіки процесу досягнення мети, взаємозв'язку компонентів педагогічного процесу, забезпечення цілісності й циклічності дій;
- *керованість* як можливість проектування й планування педагогічного процесу, поетапної діагностики, варіювання засобами й методами з метою корекції результатів;
- *ефективність*, що передбачає досягнення прогнозованого результату з оптимальними затратами;
- *відтворення системи дій* як можливість застосування іншими суб'єктами в інших однотипних умовах навчальних закладів або освітнього середовища [4, с. 14-34].

Крім названих вище вимог та ознак, на впровадження акмеологічних технологій у міжкурсовий період ми спиралась на позицію В. Вакуленко, яка розуміє акметехнологію як систему індивідуально спрямованих, теоретично обґрунтованих і підтверджених практикою способів, прийомів, процедур, що використовуються для особистісно-професійного розвитку конкретної особи. Націленість на акме передбачає інтерактивну взаємодію, призначення якої полягає в зміні, удосконаленні моделей поведінки й діяльності учасників педагогічного процесу. На думку вченої, до провідних ознак та інструментів інтерактивної взаємодії належать полілог, діалог, мислєдїяльність, сенсотворчість, міжсуб'єктні стосунки, свобода вибору, ситуація успіху, позитивність й оптимістичність оцінювання, рефлексія. Акмеологічні технології є засобом практичного й творчого досягнення поставлених цілей на рівні „мистецтва”, „майстерності”, їх використання створює умови для всебічного прояву й відтворення сутнісних сил педагога як суб'єкта професійної діяльності. Акмеологічні технології передбачають використання засобів і методів навчання, які активізують навчальну й науково-дослідну діяльність студентів та викладача [5].

У процесі теоретичного розроблення акмеологічних технологій ми намагались забезпечити системну єдність мети, змісту, принципів, методів та форм цілеспрямованих освітніх впливів, а також поетапний спосіб організації спільної взаємодії та налагодження зворотного зв'язку, що дозволяє здійснювати моніторинг поточних результатів. Тому впровадження у міжкурсовий період акмеологічних технологій щодо здійснення професійно-педагогічної самореалізації відбувається з урахуванням так званих «універсалій» (Л. Пермінова) професійно-педагогічної діяльності викладача системи післядипломної освіти, як-то: діагностичних, дидактичних, комунікативних, методичних, організаторських, прогностичних, проектувальних, прикладних, рефлексивних умінь, котрі формуються в усіх видах діяльності, зокрема наукової, методичної й організаційної, але з урахуванням їх особливостей. Так, у практичних вправах, які мають *методичний зміст* формуються вміння складати самохарактеристику, прогнозувати власний саморозвиток, складати план самовиховання на основі самопізнання.

У *науковій діяльності* необхідними є вміння викладача виявляти власний потенціал науковості й можливості його розвитку в подальшій навчально-пізнавальній діяльності, долати комунікативні бар'єри в процесі навчання, використовувати знання з основ самоменеджменту, тобто правильно організовувати й раціонально використовувати робочий час, працювати в інтернеті та правильно відбирати навчальну інформацію, передбачати позитивні зрушення в процесі учіння, планувати послідовне виконання конкретних дій у процесі вирішення педагогічних завдань, перенесення прийомів власної дослідницької діяльності в педагогічну практику.

У *самоосвітній діяльності*, яка є складовою науково-методичної, педагог має вивчати власний самоосвітній потенціал, визначати мету і завдання самонавчання, опановувати прийоми впливу на аудиторію, організовувати процес самонавчання, передбачати позитивний вплив самоосвіти на розвиток учителів, розробляти індивідуальний проект самоосвіти.

На нашу думку, упровадження акмеологічних технологій у міжкурсовий період має бути одним із пріоритетних напрямів, який спонукає особистість викладача до прогресивного саморозвитку, самоорганізації та відповідно професійно-педагогічної самореалізації.

За нашим переконанням, застосування акметехнологій у міжкурсовий період полягає в наступному:

- *організації особливого акмеологічного середовища*, у якому розвиток професіоналізму педагога є цінністю, традицією, вимогою, реальністю та ідеалом;
- *утвердженні власної акмеологічної позиції*, тобто орієнтація на досягнення високих результатів у власній професійній діяльності за умови дотримання морально-правових норм поведінки й духовно-моральних цінностей;

– *самореалізації власного творчого потенціалу*, яка відображає можливості викладача в повній мірі презентувати свої можливості та застосовувати їх у процесі продуктивної діяльності. Самореалізація педагогом власного особистісного та професійного потенціалу має різні форми прояву: розкриття свого творчого потенціалу під час практичної діяльності, наполегливість у здійсненні життєвих та професійних планів, умінні відстоювати власну позицію;

– *розвитку інноваційного наукового потенціалу* викладача. Інноваційність як потужний професійний чинник особистості полягає в готовності започатковувати нові технології і підходи до вирішення педагогічних завдань, створювати авторські науково-методичні розробки, узагальнювати та розповсюджувати передовий педагогічний досвід;

– *самоосвітній діяльності викладача* як важливого показника якості освіти, готовності до самонавчання та самооцінки, важливого критерію життєтворчості;

– *складанні плану самовдосконалення*: вивчення передового досвіду колег, проведення відкритих занять, їхній самоаналіз, обговорення відвіданих лекцій, участь у конкурсах тощо;

– *поповненні власного професійно-педагогічного арсеналу інтерактивними формами та методами навчання*, як-от: лекція-тренінг, лекція-дослідження, лекція-панорама, лекція-пошук, лекція-мандрівка, лекція-практикум та ін.;

– *залученні слухачів курсів підвищення кваліфікації до науково-дослідницької діяльності*, результати якої презентуються в таких формах, як-от: науковий звіт (реферат, доповідь, виступ на семінарі чи конференції) з проблеми дослідження; введення в практику комплексу дидактичних матеріалів; апробація в інноваційному режимі ідей учителів-новаторів; створення авторської методики, технології; реалізація положень концепції на основі розробки й апробації авторської програми, навчального посібника; узагальнення власного досвіду, систематизація і опис методичних прийомів, використаних форм і методів роботи; стаття в періодичне видання з проблеми; методичний посібник із програми дослідження; методичні рекомендації для вчителів і учнів; участь у проектній діяльності; комп'ютерна презентація результатів дослідження для впровадження в досвід роботи інших колег тощо;

– *розвитку корпоративної культури*, тобто участь у колективних та групових інноваційних формах роботи, як-то: співпраця у творчих групах, науково-дослідній діяльності, організація консультативно-методичних груп, педагогічні чи психологічні тренінги, участь у чатах, форумах щодо розробки актуальних проблем, методичних фестивалів, панорамах, презентаціях, у діяльності Шкіл (Школа молодого науковця, Школа передового педагогічного досвіду, Школа професійної майстерності), методичних дискусіях, методичних аукціонах, методичних діалогах, проблемних столах, педагогічних консиліумах тощо;

– *складанні плану-проспекту самовиховання*, удосконалення методів, прийомів і форм навчально-методичної взаємодії з учителями; вироблення індивідуально-творчого стилю роботи;

– *розробці власної самопрезентації*, укладанні творчого веб-портфоліо викладача – колекція власної бази кращих конспектів лекцій, цікавих прийомів, знахідок, засобів наочності, дидактичних матеріалів, продуктивних педагогічних технологій, що відображають зусилля вчителя, успіхи або досягнення з тієї чи іншої проблеми, індивідуальної творчої теми.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, зазначене вище дає підстави стверджувати, що впровадження цілісної системи акмеологічних технологій у сучасну систему післядипломної педагогічної освіти дозволить підвищити ефективність розвитку найважливіших загальнокультурних компетенцій академічної спільноти – здатності до самоорганізації та самоутворення; готовності до саморозвитку, самореалізації, які з позицій акмеологічного підходу, інтегруються в поняття акмеологічна культура особистості. Серед перспектив подальшого дослідження цієї проблеми виокремлюємо роботу з розробки та апробації авторського акмеологічного практикуму «Практичні основи акмеологічного розвитку особистості в умовах інформаційно-комунікаційного простору».

Список використаної літератури

1. Рибалко Л. С. Методолого-теоретичні засади професійно-педагогічної самореалізації майбутнього вчителя (акмеологічний аспект): монографія / Л. С. Рибалко. Запоріжжя : ЗДМУ, 2007. 442 с.
2. Максимова В. Н., Полегаева Н. М. Акмеология последипломного образования педагога. СПб. : ИОВ РАО, 2004. 226 с.
3. Современные образовательные технологии : учебное пособие / Под ред. Н. В. Бордовской. 2-е изд., стер. М.: КНОРУС, 2011. 432 с.
4. Беспалько В. П. Основы теории педагогических систем. Воронеж, 1977. 204 с.
5. Вакуленко В.М. Акмеологічний підхід у теорії й практиці вищої педагогічної освіти України, Росії, Білорусі (порівняльний аналіз) : дис... д-ра пед. наук : 13.00.01 / Луганський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. Луганськ, 2008. 562 с.

References

1. Rybalko, L.S. (2007). *Methodological and theoretical principles of vocational and pedagogical self-realization of the future teacher (acmeological aspect): monograph. Zaporizhzhia (in Ukr.)*
2. Maksimova, V.N., Poletaeva, N.M. (2004). *Acmeology of Postgraduate Education. St. Petersburg (in Rus.)*
3. Modern educational technologies (2011). In N.V. Bordovskaya (Ed.). *2nd ed. Moscow. (in Rus.)*
4. Bespalko, V. P. (1997). *The fundamentals of the theory of pedagogical systems. Voronezh (in Rus.)*
5. Vakulenko, V. N. (2008). *Acmeological Approach in Theory and Practice of Higher Pedagogical Education of Ukraine, Russia, Belorussia (Comparative Analysis). (Doctor of Science dissertation). Lugansk (in Ukr.)*

NIKOLAYESKU Inna,

Ph.D in Pedagogy, Doctoral Student of Higher School Pedagogy and Educational Management Department, Bohdan Khmelnytsky National University at Cherkasy
e-mail: nikolaesky@ukr.net

IMPLEMENTATION OF ACMEOLOGICAL TECHNOLOGIES IN THE BETWEEN COURSE PERIOD AS THE ORGANIZATIONAL-AND-PEDAGOGICAL CONDITION OF PROFESSIONAL-AND-PEDAGOGICAL SELF-REALIZATION OF A TEACHER OF POSTGRADUATE EDUCATION SYSTEM

Abstract. *Introduction. In the basis of the educational process of the system of postgraduate pedagogical education, which is carried out by teachers, is the preparation of socially mature, initiative, independent, capable of solving professional problems, teachers-students of advanced training courses. Education is carried out not only during the period of study. In between the course period is an educational space for professional and pedagogical self-realization of pedagogical workers. Therefore, in modern practice of intercourse training it is expedient to use acmeological technologies.*

Purpose. The results of research on the introduction of acmeological technologies in the in between the course period, which influence the effectiveness of vocational and pedagogical self-realization of the teacher of the system of postgraduate education, are presented.

Results. The implementation of one of the organizational and pedagogical conditions of vocational and pedagogical self-realization of teachers of postgraduate education is considered. We have identified the introduction of acmeological technologies in the in between the course period. It is noted that the use of acmeological technologies in the intercurricular period of the professional activity of the teacher is based on the knowledge of the foundations of pedagogical acmeology as a new integrative field of knowledge in the system of preparation of pedagogical workers for achieving their vertices in creativity, science, and professionalism. The analysis of the concept of pedagogical technology and the main requirements for its application is carried out. The use of acmeological technologies in the methodological, scientific and self-educational activity of the teacher is singled out.

Originality. The directions of implementation of acmeological technologies in the between the course period are proposed: organization of a special acmeological environment; the establishment of own acmeologic position; self-realization of own creative potential; development of innovative scientific potential; self-education of the teacher; drawing up a plan for self-improvement; replenishment of own professional-pedagogical arsenal by interactive forms and methods of training; involvement of students of advanced training courses in research activities; development of corporate culture; drawing up a plan for self-education prospectus; development of own self-presentation, conclusion of creative web-portfolio of the teacher.

Conclusion. The introduction of acmeological technologies in between the course period should become the basis for the professional-pedagogical self-realization of teachers of postgraduate pedagogical education. Prospects for further research are development and testing of the author's acmeological workshop.

Keywords: *acmeological approach; acmeological technologies; vocational and pedagogical self-realization of the teacher of postgraduate pedagogical education system; self-education activity; self-presentation; corporate culture.*

Одержано редакцією 12.10.2017
Прийнято до публікації 16.10.2017